

3. Загородній А. Г. Критерії ефективності податкового планування суб'єктів господарювання / А. Г. Загородній, Н. І. Федішин // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор О. Є. Кузьмін. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 70-76.
4. Комарницький І. Ф. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент управління сучасним підприємством // І. Ф. Комарницький, З. І. Галушка // Збірник наукових праць. Економічні науки / (ПВНЗ „Буковинський університет”). – Випуск 5. – Чернівці: Книги – XXI, 2010. – С.78-91
5. Маліновська О. Я. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: етапи становлення / О. Я. Маліновська // Наук. вісник НТЛУ України. – 2008, Вип. 18.6. – С. 200-204. Режим доступу до статті : [http://www.nbuv.gov.ua/portal/\\_Malinowska\\_18\\_6.Pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/_Malinowska_18_6.Pdf)
6. Сухарева Л. О. Податкове планування в системі управління підприємством: Монографія / Л. О. Сухарева, П. М. Сухарев, Я. І. Глушенко. – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2006. – 209 с.

**Голосов О.О.**

**УДК 339.137**

## **УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА РІВНІ ДЕРЖАВИ**

***Анотація.** У статті аналізуються основні процеси державного регулювання в системі чинників конкурентоспроможності. Досліджено поняття конкуренції та конкурентоспроможності. Обґрунтований комплексний підхід щодо підвищення конкурентоспроможності України.*

***Ключові слова:** конкуренція, конкурентоспроможність, позиціонування інформаційне суспільство, неінституціональна модель*

***Аннотация.** В статье анализируются основные процессы государственного регулирования в системе факторов конкурентоспособности. Исследовано понятие конкуренции и конкурентоспособности. Обосновывается комплексный подход повышения конкурентоспособности Украины.*

***Ключевые слова:** конкуренция, конкурентоспособность, позиционирование информационное общество, неинституциональная модель*

***Summary.** The main processes of state regulation competitive system are analyzed in the article. To achieve the main goal are established the conceptual points of competitive recovery, based on the existing concepts of national and foreign experts and to adapt these to contemporary ukrainian realities. The offered by prime-minister Azarov ways of government regulation need theoretical ground of administration of competitive principles of state economy and the understanding of prospects for further economic system development. It has been proved, the administration of competitive changes of Ukrainian economy is complicated theoretical and practical problem, which cannot be solved only with some economical operations on the government's side. Depending on the kind of objects, the competitiveness can be state, branch, manufacture, article or service. It is proposed the complex model of competitive recovery, which should establish macro- and microeconomic stabilization. The phased changes are connected with the development of informational postindustrial society, increasing the export potential, an effective institutional environment, which provides effective gear of competitive recovery on the all levels of state regulations and reasonable strategy of regulation of stable competitive position of the state, some regions, economical branches.*

*The positive economical changes and transit to innovative economy stage on the new level can be possible thanks to gradual development and establishment of informational society, support of present and forming of new clusters, considered export-oriented policy, considering international standards and rules, creation of productive conditions for export-domestic development in the country and providing the high rate of it.*

***Keywords:** competition, competitiveness and positioning information society, neoinstitutional model.*

**Постановка проблеми.** Незважаючи на суттєві природні, конкурентні переваги в системі природно-ресурсного потенціалу, територіального розподілу праці, вигідного економіко-географічного розташування до ринків збуту, традиціями в сфері промисловості, надання послуг, сільському господарстві в Україні до теперішнього часу не реалізовані можливості національного розвитку. Так, 2012 рік для України став не дуже вдалим, ВВП виріс на 0,2%; скорочення в промисловості склало 1,8%; скорочення обсягів виробництва в сільському господарстві - 4,5%; обсяг виконаних будівельних робіт скоротився на 13,8%. Сума несплаченої заробітної плати на 1 грудня 2012 становила 950 500 000 грн. Спостерігається уповільнення зростання в промисловості, будівництві та сільському господарстві - галузях, в яких працює 50% всього економічно зайнятого населення країни, що впливає на зниження рівня життя громадян [1]. Ситуація, що склалась в Україні, свідчить про те що виробництво та надання послуг залишається малоєфективним, базується на відсталих технологіях, не вирішеними залишаються проблеми інноваційної структурної перебудови економіки, підвищення конкурентоздатності товарів та послуг до рівня світових стандартів, що призводить до низької ефективної реалізації експортного потенціалу України, а товар та послуги мають низьку конкурентоспроможність, як в межах так і за межами країни. З іншого боку, указом президента України про Національний план дій на 2013 рік, щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010 - 2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" підвищення конкурентоспроможності є ключовим фактором розвитку економіки. Таким чином, досі запроваджені міри не виправдали бажаних очікувань з підвищення конкурентоспроможності та реструктуризації економіки України. Звідки виникає необхідність у дослідженні нових підходів, що до

реалізації конкурентоспроможної стратегії України, а самі зазначені проблеми є практично значущими та можуть бути вирішені за рахунок постійних змін по підвищенню конкурентоспроможності, як для окремих регіонів так і для держави в цілому та визначають актуальність теми дослідження.

**Аналіз останніх досліджень.** Розширюючи теоретичні уявлення про поняття конкурентоспроможності товару, послуги, окремого підприємства та країни в цілому теоретичні основи конкурентоспроможності були закладені класиками зарубіжної економіки у роботах І. Ансоффа, Дж. Данінга, Дж. Траута, Е. Райса, А. Дайан, Ф. Котлера, Б. Оліна, М. Портера, Е. Хекшера, Г. Хотеллінга, Е. Чемберліна, Ф. Еджуорта, М. Ерліха, та інших. Авторами запропоновані нові підходи, методологія практичного використання переваг конкурентоспроможності в напрямку розвитку економічних систем (глобалізації, експансії, інтернаціоналізації, економічного перерозподілу праці тощо), але і в наш час подальшого розвитку потребує практична систематизація міжнародного досвіду управління конкурентоспроможністю та пошуку оптимальних засад формування конкурентних переваг окремої країни для успішної зовнішньоекономічної діяльності та нарощування експортного потенціалу. Так, за різними критеріями розробляли моделі вітчизняні дослідники Г. Башнянин, А. Гальчинський, М. Михальченко, С. Мочерний, А. Філіпенко, та інші. Серед яких приєднуємося до точки зору А. Філіпенко, який найбільш прийнятною для України вважає "інтегральну модель економічного розвитку, що дозволяє повніше реалізувати національні інтереси в світовому господарстві" [6, 596–600], але до теперішнього часу недостатньо розробленими залишаються теоретичні засади побудови постіндустріального суспільства в комплексній моделі підвищення конкурентоспроможності України, відсутня послідовність регулювання стійкої конкурентної позиції країни, окремих регіонів, секторів економіки, експортного потенціалу окремих галузей та механізмів дії чинників конкурентоспроможності в напрямку підвищення конкурентної позиції.

**Постановка завдання.** Метою дослідження є аналіз існуючих підходів та пропозицій щодо підвищення конкурентоспроможності економіки України та її окремих регіонів. Для досягнення поставленої мети необхідно обгрунтувати концептуальні положення підвищення конкурентоспроможності на основі існуючих розробок вітчизняних і зарубіжних фахівців та адаптувати існуючі підходи, методи до реалій сучасної України.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Україна, поки що, залишається в групі країн, які не досягли хоча б середнього показника конкурентоспроможності. У проекті Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 рік, згідно з оцінками прем'єр-міністра М. Азарова, необхідно 180 млрд. грн., для структурних змін в економіці країни та уповільнення її розвитку [1]. Пропонується ціла низка заходів державного регулювання, а саме: удосконалювати діючі тарифи у сферах природних монополій, підтримувати оптимальний рівень інфляції, стимулювати зниження готівки в структурі грошового обігу, знижувати адміністративні бар'єри для розвитку підприємництва, вдосконалювати процедури отримання документів дозвільного характеру, обмежувати діяльність контролюючих органів, легалізувати заробітну плату, впроваджувати новітні технології у виробництві.[1]. Запропоновані міри державного регулювання потребують теоретичного обгрунтування зазначених позицій, як з боку управління конкурентними засадами економіки країни, так і з боку розуміння перспектив розвитку економічної системи України. Тому розглянемо сучасні уявлення щодо предмета та об'єкта дослідження та можливостей формування зазначених конкурентних засад.

В науковій економічній літературі в цілому сформувалося де кілька підходів, щодо визначення поняття конкуренції і це на самперед форма змагання на ринку за досягнення найкращих результатів. В класичній економічній теорії - елемент ринкового механізму, „невидима рука” ринку, що дозволяє урівноважити попит та пропозицію. Звідси, конкуренція - це невід'ємна властивість ринку, ефективність функціонування якого тим вище, чим активніше конкуренція і чим краще умови для її прояву. В загальній теорії ринку, конкуренція – це критерій, згідно з яким визначається тип галузевого ринку, тобто як певного типу властивість ринку. Залежно від ступеня конкуренції на ринку виділяються різні типи ринків, що визначаються особливостями економічної поведінки суб'єктів. Адже, можлива різна поведінка суб'єктів на внутрішньому і зовнішньому ринку. Звідси, особливості конкурентних стратегій по підвищенню факторів конкурентоспроможності, але загально відомою істиною залишається те, що державна підтримка конкуренції на внутрішньому ринку є необхідною умовою його розвитку, тому що конкуренція це найважливіший фактор, стимулювання і підвищення ефективності. За такого розуміння поняття конкуренції детермінує насамперед фактори ринкової конкуренції, а звідси - конкуренцію за обмежений обсяг платоспроможного попиту відповідного ринкового сегменту. Враховуючи обмежений платіжоспроможний попит населення України напрашується висновок про те, що національні підприємства повинні бути експортноорієнтовані та таким же чином позиціонувати свої товари та послуги. Позиціонування, ми розглядаємо, як комплекс дій, що забезпечують товару конкурентоздатне положення на ринку, як кінцевий результат процесу цільового маркетингу, що охоплює не лише вибір позиції або конкретних (цільових) сегментів ринку, але передбачає й подальший детальний план маркетингових заходів [2, 4]. Таким чином, для успішної зовнішньоекономічної діяльності необхідно відповідно з вибраною стратегією ретельно планувати маркетингові заходи з урахуванням типу ринку.

У галузі маркетингової комунікаційної політики, необхідно забезпечення взаємодії усіх суб'єктів маркетингової діяльності з метою задоволення потреб споживачів та отримання прибутку, саме тут конкурентоспроможність тісно переплітається з поняттям просування товару на ринку. Останнє передбачає різнобічну підтримку з боку держави по створенню зв'язків між вітчизняними та зарубіжними підприємствами (фірмою) з метою ефективного зайняття відповідної конкурентної позиції. Необхідно зазначити, що поняття конкурентоспроможності як конкурентної позиції та ідентифікатора конкурентоспроможності за такого підходу розглядається у руслі теорії товарної політики, комунікаційної

політики, політики розподілу та інноваційної політики. Так, товарна політика розглядає процес позиціонування насамперед в аспекті основних цілей та завдань підприємства щодо кінцевої мети – реалізації товару. Процес позиціонування у товарній політиці - це насамперед визначення позиції товару фірми по відношенню до інших позицій аналогічних товарів інших фірм. Саме в вирішенні цих питань можлива суттєва державна допомога та інформаційний супровід товару чи послуги. Тому що, процес інформаційного просування товару чи послуги тісно пов'язується та переплітається з поняттями конкурентоспроможності, оскільки перевага на ринку надається тому об'єкту, який вирізняється з поміж інших, краще задовольняє потребу, має важливі характеристики для споживача тощо. Необхідно враховувати, що конкурентами можуть бути ті суб'єкти ринкових відносин або загальної маркетингової системи, фундаментна ніша яких повністю або частково збігається. Під фундаментною нішею в цьому випадку, розуміємо, сукупність сегментів ринку, на яких реалізується товар або послуга, що виробляється та пропонується конкурентами на умовах чесної конкуренції. Так, як у розвинених країнах, на певному етапі конкурентна позиція почала формуватися в умовах чесної конкуренції на основі відкритої ринкової системи інформаційних громадських стосунків, що склались та стали не від'ємною рисою світового ринку. Виходячи з цього, на певному етапі, для цих країн загальною тенденцією економічного розвитку стає посилення інформаційного сектора економіки та зростання наукового потенціалу країни, що сприяє збільшенню капіталовкладень в наукомісткі технології. Побудована в цих країнах "інформаційна економіка" (чи "нова економіка"), сьогодні визначається, як якісно новий тип економічних стосунків, домінуючим аспектом, в яких є збір, обробка і використання інформації та знань. Не випадково ХХІ століття для цих країн характеризується зміною парадигми, насамперед, в економіці, завдяки тому, що в ХХ столітті були закладені основні тенденції переходу до економіки заснованої на знаннях. Хоча, до теперішнього часу, не існує єдиної концепції інформаційного суспільства та використовується цілий ряд термінів для його визначення найбільш відомі з них це, "knowledge economy", "knowledge - based economy", "knowledge - intensive industries", "new economy", інформаційне суспільство або постіндустріальний розвиток. Так, за визначенням фахівців Всесвітнього банку, під економікою знань розуміють "економіку, яка створює, поширює і використовує знання для прискорення власного зростання і підвищення конкурентоспроможності"[4]. Просування до інформаційного суспільства за переконанням Д. Белл, Дж. Гелбрейт, Дж. Мартін, І. Масуда, Ф. Полак, О. Тоффлер, Ж. Фурастьє є лише найбільш оптимальним способом існування і розвитку будь-якої з сучасних і майбутніх формацій. З вище викладеного можна зробити висновок, що для підвищення конкурентоспроможності країни та її окремих суб'єктів на державному рівні необхідні зміни, які забезпечили б розвиток суспільних відносин саме на основі сучасного інформаційного суспільства.

Згідно з сучасними уявленнями конкурентоспроможність країни, це також здатність на основі національної економіки пропонувати товари та послуги та набувати потрібні товари і послуги для внутрішнього споживання, задовольняючи всі потреби населення, підвищуючи добробут та якість життя. Звідки, конкурентоспроможність національних підприємств та соціально-економічної системи визначається не тільки власними зусиллями, а й тим, як у країні влаштована система взаємовідносин між підприємствами, в якій йому доводиться діяти, підприємцями та владою, між самими підприємцями, між підприємцями та найманими працівниками. Тобто, конкурентоспроможність країни залежить від здатності конкретного товаровиробника в цих умовах випускати конкурентоспроможний товар, який за всіма критеріями влаштує споживача, як у середині країни, так і за її межами та якому в процесі вибору споживач віддасть перевагу, тобто проголосує за нього актом купівлі. Тому, практичне втілення ідеї підвищення конкурентоспроможності країни, вітчизняних підприємств товарів та послуг, це також завдання, яке можна конкретизувати у напрямі аналізу зазначених позицій, теорії інформаційного суспільства, порівняння існуючих державних концепцій, націлених на реалізацію адекватних стосунків, соціально-економічних моделей та відповідних повсякденних механізмів підвищення конкурентоспроможності, розвитку інноваційного та експортного потенціалу, виявлення нових політичних, економічних і соціальних особливостей даного суспільства, які можуть сприяти стійкій конкурентній позиції. Безперечно національна модель організації господарства повинна враховувати не тільки економічні інтереси, але і наявність ресурсів, культурний та духовний потенціал нації, традиції, менталітет необхідний для певного типу економічних відносин.

Історично склались такі основні типи економічних відносин: традиційна (натуральне господарство), ринкова, адміністративно-командна, змішана (ринкова економіка змішаного типу), перехідна. Економіка традиційного типу на основі натурального господарства та адміністративно-командна залишилась в минулому, хоча окремі відносини присутні до сьогодні та потребують особливої уваги відносно їх доцільності. Ринкова та змішана економіки поступово змінювались під дією процесів в суспільному житті: війни, кризи, революції, диктатури, що сприяло поширенню різнобічних теорій системної трансформації капіталізму. Найбільш впливові з них: теорія «народного капіталізму», (теорія дифузії власності, теорія управлінської революції, теорія революції доходів), яку обґрунтували такі економісти і соціологи, як А. Берлі, Дж. Бернхем, С. Чейз, С. Кузнец, Дж. М. Кларк, М. Сальвадорі та ін., колективного капіталізму (А. Берлі, Г. Мінз), суспільства добробуту (Дж.К. Гелбрейт, Дж.М. Кларк), соціального партнерства (Р. Арон, Дж. Гелбрейт) та ін. [3]. На основі аналізу форм і методів господарювання в країнах з розвиненими ринковими інститутами, виходячи з реалій капіталістичного суспільства, виділені типові моделі: американська (ліберальна), німецька (неоліберальна), західноєвропейська модель (кейнсіанська), шведська (скандинавська), японська, неоніституційна. На практиці, в процесі державного регулювання, використовують ту чи іншу модель дотримуються певних запропонованих, правил, поведінки чи соціально-

економічного напрямку, що значно підвищує системність та ефективність таких дій. На жаль, досі запроваджені моделі для України, як зазначалось раніше, не дали очікуваних результатів. Сьогодні, враховуючи схильність населення до соціальної захищеності, кращою була б скандинавська модель, але це швидше далеке майбутнє виходячи з реалій державного бюджету та розвитку підприємництва в Україні. Тому, при виборі форм і методів господарювання у контексті комплексної моделі підвищення конкурентоспроможності України пропонуємо спиратись на неінституційну модель, яка допоможе у визначенні точок зростання економіки, пріоритетів у розвитку окремих секторів і регіонів, виходячи з того, що ресурси обмежені, а одночасно забезпечити підвищення конкурентоспроможності у всіх напрямках принципово неможливе завдання. Пріоритети такого зростання потрібно визначати спираючись на теорію конкурентних переваг країн М. Портера (англ. Michael E. Porter). Протягом останніх років концепція кластерів зробила неймовірний прорив, перейшовши від теоретичних питань до стратегій та практики. Так цей процес активно йде в державах Південно-Східної Азії та Китаї, в Сінгапурі, в Японії, Казахстані та в інших державах і причиною такого розповсюдження є те, що інноваційні кластери мають більшу здатність до нововведень та сприяють створенню переважно експорторієнтованої продукції та технології, що і є кінцевою метою державного регулювання в Україні. Хоча і є негативний досвід, пов'язаний скоріше з практичним втіленням чим з теоретичним обґрунтуванням, так у Казахстані за оцінками М. Портера, «кластерна ініціатива» частково вдалась. Однак, зроблених зусиль явно недостатньо. Для успішної реалізації проекту кластерної ініціативи, за словами професора М. Портера, не вистачає грамотного інформаційно-аналітичного супроводу цього довгострокового проекту. Хотілось би додати, що основну причину цього, ми бачимо, у відсутності достатньо міцної бази інформаційного суспільства про що викладалось вище. У рамках комплексної моделі для визначення теперішнього економічного стану та стадії економічного розвитку України, вважаємо за необхідне, застосування аналізу, який використовують фахівці Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) [4]. Саме спеціалістам ВЕФ вдалось виділити три основні стадії економічного розвитку для досліджуваних країн. Перша стадія це «економіка, спрямована на освоєння факторів виробництва (factor - driven economy)» і характеризує країни, конкуруючі на основі факторів виробництва і насамперед таких, як трудові та природні ресурси (див., рис.). Доля такої економіки в Україні поки що займає досить значну частку, а тому державне регулювання за такою схемою повинно бути спрямовано, в першу чергу, на розвиток набутих економічних і технологічних факторів, які важче успадковувати в конкурентній боротьбі, що передбачає, з одного боку, вдосконалення та підтримку системи інфраструктури України, а з іншого боку, впровадження державних економічних регуляторів ринкової системи з урахуванням міжнародних вимог і правил таких, як квоти, митні збори, податки, які забезпечують пріоритетність розвитку власного виробництва. Друга та третя стадії економічного розвитку потребують значно більших зусиль від всіх економічних суб'єктів. Так, як субсидії і компенсаційні заходи Світова організація торгівлі (СОТ) допускає лише у прикладні наукові розробки та їх впровадження, на вирівнювання диспропорцій у територіальному розвитку та на захист навколишнього середовища. На другій стадії державне регулювання повинно бути спрямоване на підвищення продуктивності та характеризується постійним підвищенням ефективності виробництва, якості продукції та зниженням витрат.

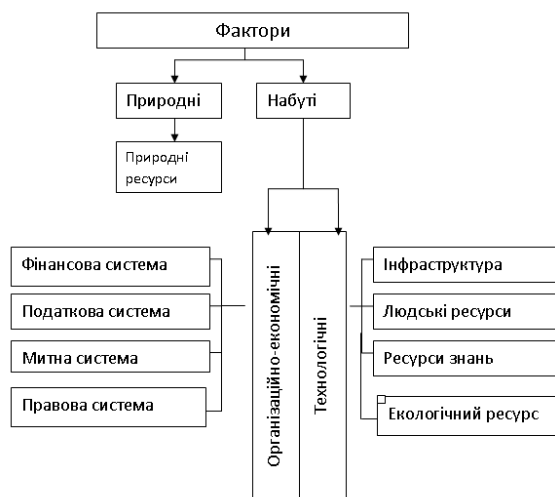


Рис. 1. Фактори конкурентоспроможності (розроблено автором)

На третій стадії інноваційної економіки високий рівень життя і заробітної плати може бути підтриманий тільки при створенні нових і унікальних продуктів, а конкурентну перевагу забезпечують нові технології та інновації, які можуть бути сформовані тільки у високорозвиненому інформаційному суспільстві.

**Висновки.** Управління змінами конкурентоспроможності економіки України це складна теоретична та практична проблема, яка не може бути вирішена лише певними економічними діями збоку держави по підвищенню конкурентоспроможності. Так, в залежності від розглянутих об'єктів, може бути конкурентоспроможність країни, галузі, підприємства, товару або послуги. Комплексна модель підвищення конкурентоспроможності повинна забезпечити макро та мікроекономічну стабілізацію та поступові зміни

пов'язані з розвитком інформаційного суспільства постіндустріального типу, підвищення експортного потенціалу, ефективного інституційного середовища, яке забезпечує ефективні механізми підвищення конкурентоспроможності на всіх рівнях державного регулювання та адекватної стратегії регулювання стійкої конкурентної позицією країни, окремих регіонів, секторів економіки.

Позитивні економічні зміни та перехід до стадії інноваційної економіки, до матеріального виробництва на новому рівні можливий завдяки поступовому розвитку та становленню інформаційного суспільства, підтримки наявних та формуванню нових кластерів, виваженої експортоорієнтованої політики з урахуванням міжнародних вимог і правил, створенням сприятливих умов для розвитку експорту в середині країни та забезпечення високих темпів його зростання.

#### Джерела та література:

1. Азаров М. Економіка. Програма розвитку економіки на 2013-2014 рр.: Показники оптимістичні, конкретики нема [Електронний ресурс] / М. Азаров // – Режим доступу : [www.rbc.ua/.../programma-razvitiya-ekonomik](http://www.rbc.ua/.../programma-razvitiya-ekonomik). Дата звертання 02.02.2013
2. Кларк М. Теорія системної трансформації капіталізму [Електронний ресурс] / М. Кларк Сальвадорі та ін., // – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/39/2918.html>. Дата звертання 03.02.2013.
3. Про захист економічної конкуренції [Електронний ресурс]: Закон України за № 2210 – III від 11.01.2011 року. – Режим доступу: [www/zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua). Дата звертання 02.02.2013.
4. Сайт Всемирного банка - режим доступа : <http://www.worldbank.org>. Дата звертання 03.02.2013.
5. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. – К.: Знання, 2007. – 670

#### Горбань Г.П.

УДК 342.25:316.4.06

#### ДЕТЕРМИНАНТЫ САМОРАЗВИТИЯ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

*Аннотация.* В статье рассмотрены концептуальные основы процесса саморазвития территориальной системы. Обобщены детерминанты саморазвития территориального образования, формирующие долгосрочные конкурентные преимущества и необходимый вектор его развития.

*Ключевые слова:* саморазвитие, территориальная социально-экономическая система, региональная система, муниципальное образование

*Анотация.* У статті розглянуто концептуальні основи процесу саморозвитку територіальної системи. Узагальнено детермінанти саморозвитку територіального утворення, що формують довгострокові конкурентні переваги і необхідний вектор його розвитку.

*Ключові слова:* саморозвиток, територіальна соціально-економічна система, регіональна система, муниципальне утворення

*Summary.* The concept of "self-development" in relation to the various territorial socio-economic systems has become quite established category.

A role in the functioning of the self-developing regional systems is the selection criterion parameters for judging the presence of self-development and the possibility of its formation in the future. Territorial self-developing social and economic systems, their formation, operation and development include a variety of components, so the range of objects that come to the attention of researchers, is extremely broad. The main object is a determinant of self-development of regional systems. The key factors of which are endogenous.

In the self-evolving socio-economic systems, the most important factor in the reproduction of the source of national and regional wealth becomes the intellectual capital in the form of knowledge and technology.

The second most important are the so-called productive factors, ie the ability to area efficient use of resources: competitiveness, sustainability territory.

One of the most powerful environmental factors that have a direct influence on the self-development of regional systems have been and remain the power structure (the state, local governments).

Thus, one of the main problems to be solved within the framework of creating the institution of self-regulation is the testing and introduction of new management practices in order to develop citizens' initiative and their interest in co-operation with the authorities of all branches of government, as well as reducing the number of officials at various levels of authority through delegation of state functions.

*Key words:* self-development, territorial socio-economic system, the regional system, the municipality

Развитие процессов глобализации и расширение международных экономических связей закономерно требуют от национальных экономических систем вовлечения в социально-экономический оборот всех имеющихся возможностей, источников и ресурсов для устойчивого, сбалансированного и социально результативного развития, что предполагает привлечение новых, ранее не задействованных возможностей и источников развития и, в частности, формирования территориальных – региональных и муниципальных – экономических систем, в большей степени, чем сейчас, способных к саморазвитию. Поэтому концепция саморазвития должна стать неотъемлемым элементом управленческой деятельности местной власти.

Процесс саморазвития муниципального образования является объектом управления со стороны органов местного самоуправления, решающие не только тактические, но и стратегические проблемы развития территории. Современная действительность такова, что стратегия развития конкретной территории все в большей степени определяется муниципальным уровнем. Однако, получив полномочия по стратегическому управлению развитием территории, органы местного самоуправления столкнулись с реальной проблемой недостатка различного рода ресурсов для реализации этой функции. Эти вопросы отражены в работах